

ПОСТАТІ ЖІНОК - ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧОК В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Романенко С. М.

Наук. керівн. : канд. іст. наук, доц. **Бондар Н. О.**

*Харківський національний технічний
університет сільського господарства ім. Петра Василенка*

Так уже повелося в історії людства, що представників «слабкої» статі в політиці ніхто не сприймав всерйоз. Але все ж знаходилися сильні жінки, які доводили, що їх призначення в житті – це не тільки діти-кухня-церква, але і самореалізація і досягнення усіляких вершин. Українські жінки проявляли себе у багатьох сферах життя. Українські жінки щиро вболівали за свою країну і боролися за її свободу й незалежність, за її цивілізаційний поступ, віддаючи для цього свої зусилля, знання, почуття, енергію, а іноді й життя. Своєю багатогранною діяльністю вони вплинули не тільки на розвиток освіти, науки, культури й мистецтва, але й на розвиток соціально-економічної та політико-правової сфер суспільства. Кожна з видатних українських жінок є яскравою зіркою в історії України. Саме завдяки їм сучасні жінки роблять рішучі кроки по кар'єрних сходах і роблять це ніяк не гірше багатьох чоловіків!

Відомо, що у давньоруських літописах не дуже часто згадувались дружини, доньки та онуки князів, хоча серед них було немало видатних особистостей, вплив яких інколи поширювався далеко за межі Руської землі. Зокрема, княгиня Ольга, яка своєю діяльністю впливала на розвиток Київської Русі, яка протягом свого правління багато зробила в сфері соціальних відносин в державі, розвитку культури, економіки тощо. Княгиня Ольга була дружиною князя Ігоря і матір'ю Святослава I Хороброго. Ця мудра, сильна, харизматична жінка на цілих 17 років стала правителем Київської Русі – однієї з наймогутніших держав того часу. Ольга виступає з одного боку як зразкова дружина, яка виконує свій обов'язок перед загиблим чоловіком, а, з другого боку - як розумна, хитра жінка-правителька. Ні Ігор, ні Олег не мали часу за війнами на внутрішні справи. Ольга сама об'їхала всю державу: була на Десні, на Лузі, на Мсті, у Новгороді, у Пскові. В санях або звичайному возі їхала сотні, тисячі

кілометрів. Очевидно, сучасники й наступні покоління розуміли героїчність цих подорожей, бо літописець згадує, що у Пскові зберігали, як реліквію, сані, якими вона подорожувала, їздила княгиня також серед племен, недавно підкорених, від яких можна було очікувати непокори. Ольга закладала нові міста, села, погости і призначала в них правителів.

Трагічна смерть Ігоря примусила її уважно поставитися до справи оподаткування людності, – спробою чого були Ольжині «устапи» та «уроки». Велика княгиня Ольга після приборкання деревлян не провадила жодних воєн. Правління її було врівноважене і спокійне для народу. Вона перша з князів провела реформу в стяганні державних податків і заснувала в усій країні спеціальні погости – місця збирання данини. Як мудра і передбачлива володарка, княгиня Ольга зав'язала державні стосунки з двома могутніми в той час імперіями. В 957 році у політичних і торговельних інтересах своєї держави вона їздила до Царгорода, де була прийнята візантійським імператором Константином Порфірогенетом, а в 959 р. Ольга надіслала посольство до володаря Західної Римської імперії, германського імператора Оттона I Великого. Крім цього, велика княгиня Ольга відзначилась своєю будівельною діяльністю. В Іоакимівському літописі згадується про будівництво в Київському акрополі дерев'яного храму святої Софії. У «Повісті временних літ» говориться про великий київський палац княгині Ольги. З тих же літописних джерел довідуємося й про її заміську резиденцію у Вишгороді.

Українські історики підкреслюють вагомий внесок правительки Ольги в розвиток Київської Русі. Так, видатний історик, М. Грушевський приділяв великій княгині Ользі найбільшу похвалу як мудрій володарці і як зразковій жінці. Блискучу характеристику мудрої княгині подає Н. Полонська-Василенко, відзначивши, що княгиня Ольга стала на чолі своєї держави саме тоді, коли в усій Європі точилася жорстока боротьба за існування цілих народів, коли з величезними труднощами будувалися держави. Наша православна церква визнала княгиню Ольгу святою і рівноапостольною. Вона активно сприяла утвердженню православ'я поміж наших далеких предків. Літописці її ще називали Ольгою Богомудрою, що невтомно трудилася для піднесення та зміцнення Київської Русі.

Ще одна жіноча постать часів Київської Русі залишила по собі яскравий слід не лише в історії Давньоруської держави, а й в історії однієї з європейських країн. Мова йде про королеву Франції українського походження – Анну Ярославівну. Розум і освіченість третьої дочки князя Ярослава - Анни - королеви Франції, вражали сучасників. Ставши дружиною овдовілого 40-річного Генріха I, вона не тільки забезпечила Франції сильного політичного союзника Київську Русь, принесла багатий посаг і подарувала четверо дітей, від яких пішла нова монархічна династія, а й принесла в цю країну моду на освіченість. До Парижу, як весільний дар, Анна привезла майстерно виконане давньоруське Євангеліє, що отримало назву Реймського і, на якому всі наступні монархи під час коронації складали присягу, але тоді наречений подарунок не оцінив, бо... не вмів читати.

Вплив Анни на Францію був надзвичайний. Прості піддані пишалися нею та поклонялися її мудрості, а придворні, завдяки її всебічному розвитку та освіченості, почали навчатись всього того, що знала сама королева. Анна принесла до Європи світло та мудрість. Саме з ім'ям Анни пов'язують розповсюдження освіченості в аристократичному середовищі Франції, появу моди на користування столовим приладдям, введення у вжиток лазні. Анна будувала храми, бібліотеки, школи. Сприяла християнській просвіті народу. Як королева Франції Анна своїми мудrimi рішеннями підвищила статус країни на міжнародній арені: її підписи стояли поруч з підписами короля на важливих державних указах. Вона пропагувала Київську Русь на світовому рівні: привезла «Реймське Євангеліє», яке стало символом коронації Франції впродовж багатьох поколінь, поставила перший в історії підпис старослов'янською мовою. Аж до кінця життя вона мала дуже великий вплив на культуру та політику Франції. Це була жінка з державним мисленням. Владна і мудра, вона розуміла свою роль в управлінні країною. Франція стала її державою.

Серед інших жінок-діячок Київської Русі не можна залишити поза увагою першу жінку-лікаря в Стародавній Русі, онучку Володимира Мономаха, дочку великого князя київського Мстислава Володимировича і шведської принцеси Христини – Добродію Євпраксію Мстиславівну (у хрещенні – Зоя) - імператрицю Візантії. Ще з дитячих років Євпраксія

цікавилася народною медициною і від своїх виховательок і няньок докладно познайомилась із різними цілющими рослинами, що були широко розповсюджені від давніх часів. У ранньому віці вона вивчала народну медицину, збирала цілющі трави, готувала настої та лікувала ними хворих. Княжна була доброю і чуйною. З однаковим старанням та успіхом Євпраксія Мстиславівна лікувала і знатних людей, і простих селян з навколишніх сіл, і хворих з усього Києва. За це народ полюбив Мстиславну і прозвав її почесним іменем Добродією. Необхідно згадати, що захоплення медициною викликало навіть підозри хроністів в її причетності до чаклунства і знахарства. Приїзд до Візантії дав можливість Євпраксії далі поширювати та удосконалювати свої знання в галузі медицини та продовжувати медичну освіту. Адже у Візантійській імперії медична наука була дуже розвинена, вже були написані численні праці з медицини, закладені перші лікарні при монастирях і запроваджена систематична наука медицина в школах.

На підставі власної лікарської практики й аналізу досліджень тогочасних медиків Євпраксія в 30-х роках XII ст. написала науковий трактат грецькою мовою "Алімма" (Мазі), який став досить популярним у середньовіччі. Це була перша відома авторська медична праця, написана представницею Київської Русі. В даний час примірник «Алімми» зберігається у флорентійській бібліотеці Лоренцо Медичі. Науковий трактат «Мазі», не зважаючи на свою скромну назву, є своєрідною енциклопедією медичних знань XII ст., яка ґрунтувалась не лише на сучасній та старій медичній літературі, а й на власному досвіді і глибокому критичному аналізі. Отже наша землячка Зоя-Євпраксія – перша у світі відома жінка-лікар та жінка-науковець.

Таким чином, в історії розвитку суспільства жінки в різні періоди відігравали принципово різні ролі та посідали різні місця. Українські жінки не тільки були дружинами високопоставлених чоловіків із князівських родів, шляхти, а й самі були політиками, ученими. Крім того багато з них у культурно – освітній, політичній і навіть у військовій діяльності не поступалися чоловікам, а й перевершували їх. Чимало жінок, які прославляли нашу рідну землю, увійшли в її історію як взірці жіночності, освіченості, сміливості, мудрості.